

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

XIX. évf.

DO. BRANCH

A TARTALOMBÓL

DOBOS KÁROLY:

A tehénállomány specializálásának indokai és gazdasági eredményei

TILDI ISTVÁN:

A tej- és marhahústermelés ökonómiai kérdései

SZEDERKÉNYI ERVIN:

A burgonyatermelés ökonómiai kérdései

NÉMETH JÓZSEF:

A mezőgazdaság átalakulása Tanzániában

75
5

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Dobos Károly</i> : A tehénállomány specializálásának indokai és gazdasági eredményei	1
<i>Kiss Istvánné—Módos Gyula</i> : A szőlőtermelés gépparkjának és gép- használatának tervezése hálós program alapján	15
<i>Tildi István</i> : A tej- és marhahústermelés ökonómiai kérdései	25
<i>Szederkényi Ervin</i> : A burgonyatermelés ökonómiai kérdései	35

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Baranyi József</i> : Kooperációs szőlőtelepítések a Duna—Tisza közén	45
--	----

SZEMLE

A mezőgazdaság átalakulása Tanzániában (<i>Németh J.</i>)	51
A lineáris programozás vállalati alkalmazása (<i>Kiss E.—Székely Cs.</i>) ...	55

SZAKIRODALOM

Pályázati felhívás alapfokú szakkönyvek írására	57
Fadgyas Klára: Tejtermelő tehenészetek telepek optimalizálása (<i>László L.-né</i>)	59
Technológiai változatok a nagyüzemi juhászatokban (<i>Szegő L.</i>)	60
Bán István: Új utak a növényvédelmi vizsgálatokban (<i>Gyurasits E.</i>)	62

E SZÁM SZERZŐI:

Baranyi József dr., főkertész, Borgazdasági Vállalatok Trösztje (Budapest) — Dobos Károly dr., a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, egyetemi tanár, Agrártudományi Egyetem (Gödöllő) — Gyurasits Elemér, műszaki-tudományos ügyintéző, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Kiss Eszter dr., szakosztálytitkár, Magyar Agrártudományi Egyesület Agrárgazdasági Társaság (Bp.) — Kiss Istvánné, tudományos munkatárs, Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézet (Gödöllő) — László Lajosné dr., tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Módos Gyula dr., egyetemi tanársegéd, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (Bp.) — Németh József dr., igazgatóhelyettes; Szederkényi Ervin, tudományos munkatárs; Szegő Lajos, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Székely Csaba dr., egyetemi tanársegéd, Agrártudományi Egyetem (Gödöllő) — Tildi István, tudományos osztályvezető, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.).

A TEHÉNÁLLOMÁNY SPECIALIZÁLÁSÁNAK INDOKAI ÉS GAZDASÁGI EREDMÉNYEI

DOBOS KÁROLY dr.

A szarvasmarha-tenyésztés fejlesztését szabályozó határozatok szerint 1980-ig a tehénállomány 27%-át, 1990-ig pedig 48%-át húshasznú tartásrendszerbe kell helyezni. Lényegében tehát kb. 500 000 tehén hasznosításának irányát, tenyésztésének, elhelyezésének és tartásának módját kell megváltoztatni.

A tehéntartás nagyarányú átszervezése számos népgazdasági és vállalati problémát vet fel. Ezek közül az első és alapvető feladat a húshasznú tehénállomány kialakítása. Ez — a nagy létszám miatt — túlnyomórészt csak a meglevő kettős hasznosítású tehénállományból történhet.

Az árutej termelésének és a hízóalapanyag előállításának egyaránt a tehénészet az alapja. Lényegében az árutejtermelő és a húshasznosítási irány is csak a tehéntartás céljában és módjában különbözik. A marhahizlalás folyamata független a hízóalapanyag-előállítástól. Ezért a két hasznosítási irányt csak a tehénészetre korlátozva célszerű összehasonlítani és értékelni.

A húshasznú tehénészet végterméke a választott borjú. A folyamatos termelés érdekében azonban a tehénállomány pótlásához szükséges tenyész-üszők felneveléséről is gondoskodni kell. Ez azonban sem a takarmányozás, sem az elhelyezés módjában nem különbözik a tehéntartástól, tehát a tehénészet szerves részének célszerű tekinteni. A húshasznú tehénészet fogalmába tehát a borjaknak a választásig, a tehénállományt pótló üszőknek pedig a tenyésztésbe vételig történő felnevelése mindig beleértendő.

A húshasznú tehénészet — az előzőekben vázolt sajátos szerkezete következtében — csak az árutejtermelő tehénészettel és a hozzá tartozó borjúneveléssel hasonlítható össze. Az árutejtermelő tehénészet ugyanis itatásos borjúneveléssel társul. Az pedig takarmányozásának módjában, költségében, munkaerő- és állóeszközigényében lényegesen különbözik a húshasznú tehénészetben folyó borjúneveléstől.

A kétféle hasznosítási irányhoz tartozó tehénészetek állománypótló üszőnevelése között azonban nem célszerű különbséget tenni, mert helyes

szervezés mellett azt mindkét esetben azonos módon és költséggel lehet végezni.

Továbbiakban az árutejtermelő és a húshasznú tehenészet az ismeretett tartalommal kerül összehasonlításra és értékelésre.

A SPECIALIZÁLÁS INDOKAI

A tehénállomány tej- és hústermelésre történő specializálását indokolják — sőt hosszabb időre előre tekintve elengedhetetlenné teszik — a következőkben bemutatott népgazdasági és vállalati érdekek.

A tehénállomány hasznosítási irány szerinti specializálását elsősorban az indokolja, hogy a marhahústermelés növelését árutejfeleslegek előállítás nélkül kell megoldani. Ez pedig csak a marhahús- és tejfogyasztás, valamint a tehenenkénti hús- és tejtermelés megfelelő arányának a figyelembevételével történhet.

Hazánkban jelenleg 1:12 a hús- és a tejfogyasztás aránya. Ezzel szemben a jelenlegi évi tehenenkénti 216 kg hús és 2500 liter tej termelése mellett 1:11,6 a hús- és tejtermelés aránya (a borjútej figyelmen kívül hagyásával). Lényegében tehát egy átlagos tehen jelenleg, megközelítően, csak a hazai tej- és hús fogyasztást kielégítő termelésre képes.

Ha tehenenként egy borjúval és borjanként 300 vagy 600 liter borjútej fogyasztásával számolunk, akkor a lakosság fogyasztási igénye kielégítésére termelő tehénállomány létszámát — a borjútejigény kielégítése érdekében — 13,6 vagy 31,6%-kal kell növelni. Exportra csak e tehenek szaporulata kerülhet. Ez tehát azt is jelenti, hogy árutejfeleslegek termelése nélkül az állományössztéhenállomány szaporulatának csak 12 vagy 24%-a exportálható vágómarhaként. Ezt az elméleti lehetőséget azonban számottevően csökkentik a ténylegesen kisebb borjúszaporulat és a borjak nagyobb elhullási aránya.

A jelenlegi helyzetben tehát a vágómarha-kivétel a hazai fogyasztásra történő tejtermelés függvénye.

Ennek következménye továbbá az is, hogy a jelenlegi tej- és hústermelési arányok mellett, hazai fogyasztásra, jelentős részben a selejtállatok — elsősorban a selejttehenek — maradnak. A jelenlegi 1:12 hús- és tejfogyasztási arány mellett, a fejenkénti átlagos marhahús fogyasztás (9–10 kg/fő) közel azonos az egy kettős hasznosítású tehenre jutó selejtállatok húshozamával. A marhahús fogyasztás minőségi összetételének javítása is azt indokolja, hogy a hazai fogyasztói tejszükségletet minél kevesebb tehenrel termeljük meg és ennek következtében — a selejttehen rovasára — növekedjék a jobb minőségű hizott marha hazai fogyasztásra történő felhasználásának aránya is.

Az 1985-re előírtanyszott és maximálisnak tekinthető fejenkénti átlagos 13,5 kg marhahús- és 246 liter tejfogyasztás esetén a hús- és tejfogyasztás aránya 1:18,2-re módosulna. Ez az igény — változatlan fajlagos hústermelés mellett — 3931 literes tejtermelésű tehénállománnyal lenne csak kielégíthető.

Tehen
fogyasztás
nagyobb
tartani E
hetne. Vá
7,7 vagy
az egyenl
a 3931 li
lakosság
többet t
igénye.

Meg
— a feje
100 tehe
nagyobb
Az előző
lett a t
történő
száma 30
hústerme

A v
árutejfel
sem, ha

A v
kül — c
tehenek
tejfogya
annál ki
nyegese
szint 25
ellentét

Né
hazai t
kereslet
kihaszn

Az
export
függvén
tejhoza

A
érdekü
nyunk

Tehenenként egy borjúval és borjanként 300 vagy 600 liter borjútej fogyasztásával számolva, a borjútejigény kielégítéséhez most már — a nagyobb tejhozam miatt — csak 8,3 vagy 16,5%-kal kellene több tehenet tartani. Exportra most is csupán ezeknek a teheneknek a szaporulata kerülhetne. Vágómarhaként tehát csupán az össztehénállomány szaporulatának 7,7 vagy 14,2%-a lenne exportálható. Ezt az elméleti lehetőséget is csökkenti az egyenlőre kisebb borjúszaporulat és a nagyobb borjúelhullás. Viszont javítja a 3931 liter éves tejhozamnál kisebb termelés, mert ebben az esetben a lakosság tejigényének kielégítése érdekében több tehenet kell tartani és a többlet tehénállomány szaporulatát már nem terheli a lakosság marhahús-igénye.

Megállapítható tehát, hogy a tehenenkénti éves tejtermelés növekedése — a fejenkénti éves átlagos tejfogyasztás emelkedése mellett is — csökkenti a 100 tehen után exportálható vágómarha-mennyiséget. Mégpedig annál nagyobb mértékben, minél nagyobb az átlagos tejhozamszint növekedése. Az előzőekben ismertetett marhahús- és tejfogyasztási előirányzatok mellett a tehenenkénti éves átlagos tejhozamnak 2500 literrel 3931 literre történő növelése esetén, 1985-re a 100 tehen után exportálható vágómarhák száma 36 vagy 41%-kal csökkenne. Ezt csak némileg enyhítené a fajlagos hústermelés ugyancsak előirányzott 20%-os emelkedése.

A vágómarha-előállítás számottevő növelése tehát nem oldható meg árutejfelesleg keletkezése nélkül, még növekvő tejfogyasztási átlag esetén sem, ha az átlagos tejhozam lényegesen emelkedik.

A vágómarha-előállítás fokozása — árutejfelesleg keletkezése nélkül — csak abban az esetben lenne megvalósítható, ha a kettős hasznosítású tehenek tejhozama alacsonyabb lenne, mint amennyit a marhahús- és a tejfogyasztás aránya indokolna. Viszont minél alacsonyabb a tejhozamszint, annál kisebb a tejtermelő tehenészetek jövedelme. A jövedelem azonban lényegesen nagyobb arányban csökken, mint a tejhozamszint. Pl. a tejhozamszint 25%-os csökkenése 53%-os jövedelemcsökkenést eredményez. Ez pedig ellentétes a vállalatok érdekével.

Népgazdasági szempontból sem célszerű a vágómarha előállítását a hazai tej- és húsfogyasztás függvényévé tenni. Ez kizárná a világpiaci kereslethez rugalmasan alkalmazkodó exportot, a kedvező exportlehetőségek kihasználását, a kedvezőtlen értékesítési lehetőségek kivédését.

Az előzőekben közöltek szerint annál kevésbé indokolt a vágómarhák export célra történő előállítását a tejtermeléssel összekapcsolni, annak függvényévé tenni, minél magasabb lesz tehénállományunk átlagos éves tejhozamszintje.

A' SPECIALIZÁLÁS GAZDASÁGI ELŐNYEI ÉS EREDMÉNYEI

A nemzeti és a vállalati jövedelem növelése szempontjából is az az érdekünk, hogy az árutejtermelő, illetve kettős hasznosítású tehénállományunk létszáma ne haladja meg a hazai tejfogyasztás kielégítéséhez szüksé-

1. táblázat

EGY HÚSHASZNÚ TEHÉN ÉS SZAPORULATA ELTARTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES
TAKARMÁNYTERMŐ TERÜLET INTENZÍV GYEPKEZELÉS MELLETT

Megnevezés	Az egész évi takarmányszükséglet megtermeléséhez szükséges		Az árutejtermelő tehen- tartáshoz viszonyított megtakarítható szántóterület, ha/húshasznú tehen
	gyep-	szántó-	
	terület, ha		
<i>Természetes gyep</i>			
síkvidéki öntözetlen	0,82	0,14	0,86
síkvidéki öntözött	0,55	0,10	0,90
dombvidéki	0,64	0,45	0,55
<i>Telepített gyep</i>			
öntözetlen	0,37	0,41	0,59
öntözött	0,44	0,10	0,90

ges tehénlétszámot. Ennek egyik oka az árutejtermelő, illetve kettős hasznosítású, valamint a húshasznú tehenek lényegesen eltérő szántóföldi takarmánytermőterület-igénye; másik oka pedig az ugyancsak számottevően különböző beruházási igény alakulásában jelölhető meg.

Egy tejtermelő tehen eltartásához általában 1 hektár szántóföldi takarmánytermő terület szükséges. Ezzel szemben a gyepterületre alapozott húshasznú tehentartás — a kiegészítő takarmányszükséglet megtermeléséhez — csupán 0,1—0,45 hektár szántót igényel. A gyepterület minőségétől és hozamától, valamint annak a legeltetési időny alatti megoszlásától függően, a húshasznú tehentartás a szántóterület szükséglete és — az árutejtermelő tehentartáshoz viszonyított — megtakarítható szántóterülete az 1. táblázat szerint alakul.

A húshasznú tehentartás — borjú- és üszőneveléssel együtt számított — beruházási igénye az árutejtermelő tehenészet beruházási költségének 50%-ára tehető. Ez húshasznú tehenenként a beruházási költségből 35 000 Ft megtakarítást jelent.

1985-re az ország tehénállományát 1,1 millió db-ra, ebből a nagyüzemi állományt 860 ezer db-ra kell fejleszteni. A kisüzemek tehénállománya feltehetően 240 ezerre esökken. Az előirányzatok alapján a kisüzemek tehénállományának átlagos tejtermelési színvonalát évi 2900 literre, a nagyüzemiét pedig 3800—5200 literre becsülhetjük.

Az ugyancsak 1985-re előirányzott 3240 millió liter összes tejmenyiségből a borjútejet levonva, kb. 2745 millió liter árutej előállításához szükséges (1,1 millió tehen után átlagosan 450 liter borjútejet számolva tehenenként). Ezen árutejmenyiség előállításához szektoronként és különböző tejhozam-szintek esetén a 2. táblázat szerinti tehénlétszám szükséges.

A 2. táblázat szerint lényegesen megváltozik az árutejtermelő és a

Összes árutej
ebből:
kisüzemek
nagyüzemi
mennyiség
becsült

Ha az árutej
telep

Ha a húshasznú
tehen

húshasznú
gesen
száma
H
létszám
zat ad

2. táblázat

AZ 1985. ÉVRE TERVEZETT ÁRUTEJMENNYISÉG ELŐÁLLÍTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES TEHÉNLETSZÁM

Megnevezés	A megtermelő árutej mennyisége	Tejhozam		Az árutej megtermeléséhez szükséges tehénlétszám	Az összes tehénlétszámból	
		összesen	ebből árutej		árutej-termelő	húshasznú
	millió liter	liter/tehen/év		tehen		
				ezer db		
Összes árutej	2745	—	—	—	—	—
ebből:						
kisüzemi tehenállomány	588	2900	2450	240	240	—
nagyüzemi tehenállomány	2157	—	—	—	—	—
becsült tejhozamszintek	—	5200	4750	454	454	406
	—	4500	4050	533	533	327
	—	3800	3350	634	634	226

3. táblázat

AZ 1985-RE SZÜKSÉGES NAGYÜZEMI TEHÉNÉSZETI TELEPEK BECSÜLT SZÁMA

Megnevezés	Árutej- termelő	Húshasznú	Árutej- termelő	Húshasznú	Árutej- termelő	Húshasznú
	nagyüzemi tehenészeti telepek szükséges száma					
	5200		4500		3800	
	liter/tehen/év átlagos tejhozamszintnél					
Ha az árutejtermelő telep tehénlétszáma						
300	1513	—	1777	—	2113	—
600	756	—	888	—	1057	—
Ha a húshasznú telep tehenlétszáma						
300	—	1353	—	1090	—	753
600	—	677	—	545	—	377

húshasznú tehenállomány létszáma és aránya. Ennek következtében lényegesen módosulnia kell az árutejtermelő és a húshasznú tehenészeti telepek számának és gazdaságunkénti megoszlásának is.

Ha feltételezzük, hogy a nagyüzemi tehenészeti telepek átlagos tehénlétszáma 300 vagy 600, akkor az 1985-re szükséges telepek száma a 3. táblázat adatai szerint alakulna. A tehénlétszámnak még ennél is nagyobb mérvű

koncentrációja lenne indokolt, mert a nagyobb telepek gazdaságosabban üzemeltethetők.

Minél magasabb az árutejtermelő tehenészetek tejhozamszintje és minél nagyobb mérvű a tehenek telepenkénti koncentrációja, annál kevesebb gazdaságnak célszerű tehenészeti telepet létesíteni, vagy annak létesítését támogatni. Mivel a nagy gazdaságok több tehenészeti telepet is létesíthetnek, azért ez tovább csökkenti a tehéntartásra hosszú időre berendezkedő gazdaságok számát.

A tehenészeti telepek drága, hosszú élettartamú beruházások. A tehénállomány koncentrálása pedig folyamat. Ezért célszerű a tehéntartásra hosszú távon és átmenetileg berendezkedő gazdaságokat külön kezelni. Csak az előbbiekre számára indokolt hosszú élettartamú, de tovább fejleszthető, a végleges méret eléréséig több szakaszban építhető drágább telepek létesítésének enedélyezése és támogatása.

Az átmenetileg tehéntartó gazdaságok részben meglevő telepeiken, illetve olosó, rövid élettartamú, ideiglenes létesítményekkel történő kiegészítéssel oldhatják meg a tehéntartást.

A 100 húshasznú tehenre jutó kézimunkaerő-megtakarítás — a jelenlegi kettős hasznosítású tehen- és borjútartás munkaerő-lekötéséhez viszonyítva — 5 főre tehető.

Jelenleg, a korszerű nagyüzemi tehenészeti telepeken, a 100 tehenre jutó fejők, tehen- és borjúgondozók, valamint takarmányozók száma átlagosan 6 főre tehető. Ezzel szemben 100 húshasznú tehen és borjai, valamint a hozzá tartozó tenyészűszők gondozására — legeltetés és a téli időszakban önetetés esetén — 1 dolgozó is elegendő.

A tehénállomány hasznosítási irány szerinti specializált fejlesztésével, koncentrálásával, valamint az árutejtermelő tehenek tejhozamának növelésével jelentős megtakarítások érhetők el szántóterületben, beruházási költségekben és kézimunkaerőben. E megtakarítások nagyságrendjét a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat

AZ 1985-RE TERVEZETT NAGYÜZEMI TEHÉNÁLLOMÁNY ÁRUTEJTERMELÉSRE ÉS HÚSTERMELÉSRE TÖRTÉNŐ SPECIALIZÁLÁSÁVAL ELÉRHETŐ MEGTAKARÍTÁSOK

Megnevezés	Húshasznú tehenek száma	Szántóterület- megtakarítás*	A beruházási ös- szegben elérhető megtakarítás	A munkacélon elérhető megtakarítás
	ezer db	ezer ha-ban	ezer Ft-ban	ezer fő
Becsült tejhozamszint, liter				
5200	406	223	14 210 000	20
4500	327	180	11 445 000	16
3800	226	124	7 910 000	11

* Dombvidéki természetes gyepe alapozott tartás esetén húshasznú tehenenként 0,55 ha szántóterület-megtakarítással számolva.

A tehénállomány specializálása a megtakarítások révén jelentős jövedelemtöbbletet biztosít. Ez részben közvetlenül, részben közvetve jelentkezik.

A specializálás feltételezi és egyben szükségessé teszi a tejhozamszint növelését. A jelenlegi 2500 literes tejhozamszinthez viszonyítva — az 1985-re előírányzott hozamszint elérése esetén — tehenenként jelentős nagyságú, 1300—2700 litert kitevő többlettej keletkezik. A tejtöbbletet azonban csak a termelőtakarmány (pótabrak) költsége és a tej mennyiségével arányos fejési és tejkészítési, szállítási többletköltség terheli. A többlettejen literenként elérhető nyereség egyenlőnek vehető az árutej értékesítési átlagára és az egy liter többlettejet terhelő változó költség különbözeteivel. Ez a jelenlegi árak és költségek alapján 3—4 Ft/literre becsülhető.

A jelenleg általánosan elterjedt itatásos neveléshez viszonyítva, a tartási rendszerben jelentősen olcsóbban nevelhető fel a borjú is. Az eddigi gyakorlati tapasztalatok (pl. a Hajdúszoboszlói Állami Gazdaság adatai) szerint a borjak egy kg ráhizlalt súlyán 10 Ft költség takarítható meg, a borjúelhullás jelentős csökkenését figyelmen kívül hagyva. Tehenenként 1 borjút és borjanként 150 kg súlygyarapodást számítva, a megtakarítás 1500 Ft-ra tehető.

A megtakarított és az árunövény-termelésbe vont szántóterületen elérhető nyereség átlaga — a termelőszövetkezetek 1974. évi búzatermelésének eredményeit véve alapul — keréken 4500 Ft/ha-ra becsülhető¹.

A megtakarított beruházási összeg után 8%-os nyereséggel indokolt számolni. Ezt a jövedelmezőségi színvonalat kívánja biztosítani a szarvasmarha-ágazat fejlesztéséről szóló kormányhatározat is. Forgóeszközben számottevő megtakarítást nem indokolt feltételezni.

A tehenészetben és a borjúnevelésben dolgozók átlagbérét havi 3500 Ft-ra becsülve, 17%-os közteher mellett, az egyéb közvetett juttatások értékét figyelmen kívül hagyva, a fejenkénti éves munkabér-megtakarítás összege 49 000 Ft-ra tehető.

Az előzőekben felsoroltak figyelembevételével a húshasznú tehéntartás révén elérhető közvetlenül és közvetetten jelentkező jövedelemtöbbletet a túloldalon közölt 5. táblázat összegezi.

A tehénállomány specializálásából származó jövedelemtöbblet becslése természetesen nem pontos. A nagyságrendeket azonban jól érzékelteti. A becslésben érvényesülő feltételezések számottevően nem módosítják a tehénállomány specializálásában rejlő gazdasági előnyök jelentőségét. Különösen nem abban az esetben, ha számos fel nem sorolt közvetett előnyre is gondolunk. Pl. a szántóföldi takarmánynövények területének csökkenése révén jelentős traktor- és szállítójármű-kapacitás szabadul fel az árunövény-termelés számára. Több százezer ha eddig elhanyagolt gyepterület kerül bevonásra, intenzív kezelés és nagy hatékonyság mellett, egy — a népgazdaság számára fontos — mezőgazdasági áru termelésébe.

¹ Csete L.-nak a Gazdálkodás 1974. 11. számában megjelent cikke alapján.

5. táblázat

**AZ 1985-RE TERVEZETT NAGYÜZEMI TEHÉNÁLLOMÁNY ÁRUTEJTERMELÉSRE
ÉS HÜSTERMELÉSRE TÖRTÉNŐ SPECIALIZÁLÁSÁVAL ELÉRHETŐ
JÖVEDELEMTÖBBLET**

Megnevezés	Ha a tejtermelő tehenek éves átlagos tejhozama					
	5200 liter		4500 liter		3800 liter	
	akkor a tehenek					
	száma	után elérhető jövedelemtöbblet	száma	után elérhető jövedelemtöbblet	száma	után elérhető jövedelemtöbblet
	ezer db	ezer Ft	ezer db	ezer Ft	ezer db	ezer Ft
Az árutejtermelő tehenek többlet tejhozama utáni nyereségtöbblet	454	3 677 400	533	3 198 000	634	2 472 600
A húshasznú tehenek borjának súlygyara- podása után elérhető költségmegtakarítás	406	609 000	327	490 500	226	339 000
A megtakarított szántó- területen elérhető nyere- ség összege	—	1 003 500	—	810 000	—	558 000
A beruházási összegben elérhető megtakarítás után számított nyereség	—	1 137 800	—	915 600	—	632 800
A megtakarítható munka- díj közterhének összege	—	980 000	—	784 000	—	539 000
Jövedelemtöbblet összesen		7 407 700	—	6 198 100	—	4 541 400

A HÚSHASZNÚ TEHÉNTARTÁS FELTÉTELEI ÉS TERÜLETI ELHELYEZÉSE

A húshasznú tehéntartás nagy előnye és egyben jövedelmezőségének előfeltétele is abban van, hogy az árutejtermelő tehenészettől eltérő gazdasági feltételeket igényel.

A jövedelmező húshasznú tehéntartás előfeltétele, hogy a nyári takarmányszükséglet nagy részét feltétlenül és a téli takarmányigény minél nagyobb részét gyepterület fedezze. A gyepterület minőségétől függően a nyári hónapokban kiegészítő takarmányra is szükség van. A legelők mellett gyengébb minőségű szántóterületen vetett kiegészítő takarmányt (hybar, here-füves) nyáron szintén legeltetni célszerű. A téli tartást a nyáron fölösleges fű és kiegészítő szántóföldi takarmánynövények hozamára kell alapozni. A drága, betakarított, gépi és kézi erővel kiadagolt, istállóban etetett nyári

GAZDALKO

szántóföld

jövedelme

Gyep

irtással és

kiegészítő

lett — olc

A gy

takarmán

állattartó

terület-ig

a víz, al

termelhet

nem előfe

mert a h

gyepterül

Anna

a tehenek

legelőterü

A sz

oszlása, j

sége a 6.

Meg

Jó minőség

let*

Közepes m

gyepterü

Gyenge m

gyepterü

Nagyon gy

gyepterü

Összesen

• Rés

szántóföldi takarmányokra alapozott húshasznú tehéntartás azonban nem jövedelmező.

Gyepterületeink fűhozama és állatteltartó képessége rendszeres gyomirtással és nagy adagú műtrágyázással lényegesen növelhető, s — kevés kiegészítő szántóföldi takarmánynövény-termő terület igénybevétele mellett — olcsó takarmányozást tesz lehetővé.

A gyepterületek öntözése számításaink szerint nem teszi olcsóbbá a takarmányt. Lényegesen növeli azonban a termés biztonságát, a terület állattartó képességét, és csökkenti a kiegészítő szántóföldi takarmánytermő terület-igényt. Ennek ellenére csak ott javasolható, ahol olcsón biztosítható a víz, ahol jó minőségű szántóterületen nagy jövedelmet adó árnövények termelhetők, ahol kicsi a rendelkezésre álló gyepterület. Az öntözés tehát nem előfeltétele a jövedelmező húshasznú tehéntartásnak. Annál kevésbé, mert a húshasznú tehéntartást általában nem öntözhető, dombos, hegyes gyepterületekre kell telepíteni.

Annak érdekében, hogy a munkacső minimálisra csökkenthető legyen, a tehenek és borjak nyaranta éjjel-nappal a legelőn tarthatók legyenek, a legelőterületeket be kell keríteni, a vízellátást helyben célszerű biztosítani.

A szocialista nagyüzemek gyepterületének nagysága, minőségi megoszlása, jelenlegi és intenzív kezelés melletti fűhozama és állatteltartó képessége a 6. táblázatban közöltekre becsülhető.

6. táblázat

A SZOCIALISTA NAGYÜZEMEK GYEPTERÜLETÉNEK NAGYSÁGA,
MINŐSÉGI MEGOSZLÁSA, FŰHOZAMA ÉS ÁLLATELTARTÓ KÉPESSÉGE
(becsült adatok)

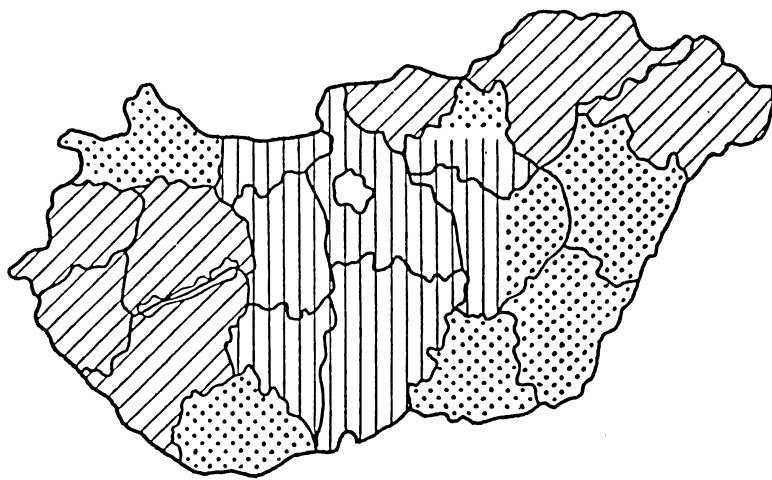
Megnevezés	A gyepterület			100 húshasznú tehéntartáshoz szükséges		Eltartható húshasznú tehenek száma	
	nagysága	jelenlegi	becslés szerinti	gyep-	szántó-		az ehhez szükséges kiegészítő szántó- terület
	ezer ha	hozama, q/ha		terület, ha		ezer db	ezer ha
Jó minőségű gyepterület*	58	100	400	75	—	77	—
Közepes minőségű gyepterület	280	80	250	112	10	250	25
Gyenge minőségű gyepterület	642	50	150	81	44	428	188
Nagyon gyenge gyepterület	95	—	—	—	—	—	—
Összesen	1075	—	—	—	—	755	213

* Részben öntözve, öntözhető.

Az 1973-ban hozott, a szarvasmarha-tenyésztés fejlesztési programjának végrehajtásával kapcsolatos MÉM-állásfoglalás meghatározta az árutejtermelő és húshasznú marhatartás termelési körzeteit. A kijelölt körzetek összhangban vannak a jövedelmező húshasznú tehéntartás előzőekben felsorolt termelési feltételeivel. A körzetek földrajzi helyét az 1. ábra szemlélteti.

A jövedelmező húshasznú tehéntartás legkisebb ágazati mérete 3000 tehénre becsülhető. A minimálisan szükséges munkaerő-állomány foglalkoztatása, a járulékos beruházások költségének csökkenése legalább ekkor, illetve ennél nagyobb ágazati méret kialakítását indokolja. Az épületek beruházási költsége ugyanis a telepi szintű bekerülési költségnek csak kb. 20%-át, míg a járulékos beruházások kb. 80%-át teszik ki.

A vállalatonkénti tehénlétszámot természetesen a rendelkezésre álló gyepterület állatteltartó képessége, és a gyepterület, valamint a kiegészítő szántóterület jövedelmezőségi szempontból is optimális területi aránya határozza meg.

Hústermelő körzet

Vegyes hasznosítású körzet

Tejtermelő körzet

1. ábra. Az árutej- és húshasznú szarvasmarhatartás körzetei

A hú...
kiesi. A m...
a téli tart...
az eredet...
tehén hel...
kézimunk...

Az ú...
szerű a g...
igényét c...
téliesíthe...
ellátott,
kielégíte...
közgazda...
nevelésén...
A férőhe...
tájékozta...

A h...
meglevő...
húsforma...
takarmá...
ilyenek...
egyedek...
gazdasá...
— az áll...

Önvetés

Mezőpa...

kel

szerfás

Adagolt

Mezőpa...

kel

szerfás

A TEHENÉSZETI TELEPEK ÉS A TEHÉNÁLLOMÁNY KIALAKÍTÁSA

A húshasznú tehéntartás épületekkel és telepekkel szembeni igénye kicsi. A meglevő szarvasmarha-istállók átalakítása nélkül vagy átalakítással a téli tartásra egyaránt alkalmasak. (Nyári épületigény nincs.) Átalakítással az eredeti kettős hasznosítású tehénférőhelyen 40%-kal több húshasznú tehén helyezhető el. Öneteteses rendszerre történő áttéréssel a téli tartás kézimunkaerő- és gépi felszerelési igénye is a minimálisra csökkenthető.

Az új telepeket — a téli takarmány olesó beszállítása érdekében — célszerű a gyepterületek közelében elhelyezni. A tehenek és a választott borjak igényét olesó, hőszigetelés nélküli, egyik oldalukon nyitott, átmenetileg téliesthető, kötetlen tartású, mélyalmos épületekkel, burkolt kifutóval ellátott, külső etetőterez, önetetést lehetővé tevő megoldásokkal célszerű kielégíteni. E megoldás előnye, hogy az ilyen épületek többcéllúak, a változó közgazdasági viszonyoknak megfelelően tehéntartásra, választott borjú nevelésére vagy marhahizlálásra egyaránt és átalakítás nélkül használhatók. A férőhelyenkénti és telepi szintű beruházási költségekről a 7. táblázat tájékoztat.

A húshasznú tehéntartás nagy méreteken történő kialakítása csak meglevő tehénállományunkra alapozódhat. Ezért célszerű a kis tejhozamú, jó húsformájú és hústartó képességű, jól legelő, nagyobb hízekonyságot, jó takarmányértékesítő képességet örökítő tehénállomány kiválasztása, vagy ilyenek megvásárlása. Ugyanakkor előnyös a nagyobb tejtermelő képességű egyedek árutejtermelő tehénészetbe helyezése, vagy az erre specializálódó gazdaságoknak történő eladása. A kölcsönös gazdasági előnyök érdekében — az állategészségügyi előírások betartása mellett — feltétlenül indokolt

7. táblázat

A HÚSHASZNÚ TEHÉNTARTÁS FÉRŐHELYENKÉNTI ÉS TELEPI SZINTŰ
BERUHÁZÁSI KÖLTSÉGE

(300 tehén-, borjú- és állománypótló tenyésztő-férőhelyel)

Megnevezés	Beruházási költség		Fajlagos beruházási költség	
	összesen	vállalati szinten	népgazdasági	vállalati
	ezer Ft		szinten, Ft/tehen	
Öneteteses				
Mezőpanel-rendszerű épületekkel	8 200	4 300	27 000	14 000
szerfás épületekkel	7 500	3 600	25 000	12 000
Adagolt etetéssel				
Mezőpanel-rendszerű épületekkel	7 900	4 000	26 000	13 000
szerfás épületekkel	7 300	3 400	24 000	11 100

az árutejtermelésre és a húshasznú tehéntartásra berendezkedő gazdaságok között az állománycsere, illetve az állatforgalom lebonyolítása.

A húshasznú tehéntől elvárt és az előzőekben felsorolt tulajdonságok piac igényeinek és a gazdaság termelési adottságainak legjobban megfelelő speciális húsfajtákkal történő keresztezéssel lényegesen javíthatók.

*

Összefoglalva tehát a következők állapíthatók meg:

A világpiacon értékesítési lehetőségeket kihasználó, a kereslethez rugalmasan alkalmazkodni tudó vágómarha-előállítást a hazai tej- és marhahús fogyasztás kielégítését szolgáló tehéntartástól függetleníteni célszerű.

Az árutejtermelés jövedelme csak nagy tejhozamú tehenekkel, a hústermelés pedig csak olesó takarmányozásra alapozott és olesó tartási körülmények közé helyezett húshasznú marhatartással növelhető lényegesen.

A tehénállomány árutejtermelésre és hústermelésre történő specializálása olyan nagy közvetlen és közvetett gazdasági előnnyel jár, hogy arról sem a népgazdaság, sem a mezőgazdasági vállalatok nem mondhatnak le.

A specializált árutejtermelő és húshasznú tehénállományt vállalatok közötti megosztásban és vállalaton belül is koncentrálni célszerű, és elő kell mozdítani, hogy a specializált állományok a legjobban megfelelő adottságokkal rendelkező körzetekben alakuljanak ki.

Elő kell segíteni az árutermelési célnak leginkább megfelelő állományfajta, épület- és teleptípus, tartástechnológia kialakítását és általános alkalmazását.

A gyepterületek fűhozamának növelését a húshasznú marhatartás előfeltételeként, az áttérés első lépéseként kell megkövetelni és ezt kell támogatni.

IRODALOM

- (1) A magyar szarvasmarha-tenyésztés fejlesztésének komplex végrehajtási programja. MÉM 1972. 65 o. — (2) Állásfoglalás a szarvasmarha-tenyésztés fejlesztési program végrehajtásának néhány problémája megoldásához. MÉM 1973. 22 o. — (3) *Dimnyés J.*: A szarvasmarha-tenyésztés területi fejlesztési és szakosodási programja végrehajtásának néhány problémája. Magyar Mezőgazdaság, Információk, 1974. 11. sz. — (4) *Dobos K.* — *Szigeti A. és társai*: Tanulmányterv észak-magyarországi húshasznú szarvasmarhatartási rendszer kialakítására. AGROBER Mezőgazdasági és Beruházási Vállalat, Miskolc. 1974. 316 o. — (5) *KSH* Mezőgazdasági Adatok, 1974.

Автор в своей статье констатирует, что в Венгрии, в случае оставления направления двойного пользования коров, повышение производства убойного скота возможно только при получении избытков молока, если значительно повышается надой молока. Если надой молока снижается ниже оправданного уровня пропорции потребления мяса-молока, то повышение производства мяса возможно и без получения избытка молока, но в этом

случае доходность молочного стада снизилась бы до уровня расположенного ниже уровня снижения выхода продукции. Для разрешения этого вопроса автор предлагает увеличение поголовья коров мясного направления и в своих расчетах показывает результаты замены направления пользования. Он констатирует, что специализация поголовья коров на производство молока и мяса сопровождается крупным и прямым экономическим преимуществом.

Im Falle dass in Ungarn die gegenwärtige Produktionsrichtung der Zweinutzungsgrassen in den Milchwirtschaften beibehalten bleiben so werden mit der Förderung der Schlachtviehproduktion auch Milchüberschüsse entstehen — wenn der Durchschnitt der Milcherträge wesentlich erhöht wird. Wenn aber die Milchleistung unter das Mass des berechtigten Fleisch- und Milchverbrauchsniveau sinkt so könnte man die Fleischproduktion auch ohne der Bildung von Milchüberschüssen, erhöhen. In diesem Fall aber würden die Einkünfte der Milchkuhanlagen in einem grösseren Masse sinken als das Verringerungsmass der Milchleistung. Zwecks Lösung der Problems wurde vom Verfasser die des Fleischkuhbesatzes vorgeschlagen, in seinen diesbezüglichen Berechnungen wurden auch die Ergebnisse die mit der Änderung der Nutzungsrichtung erreicht werden, bekanntgegeben. Der Verfasser hat festgestellt dass die Spezialisierung der Kuhbestände, der Milch- oder Fleischproduktion grosse und unmittelbare wirtschaftliche Erfolge erzielt.

In the introduction of the paper the author declares that if no changes will take place in the present production line of double utilization of the Hungarian dairies, then beef cattle production can only be increased parallel with the production of surplus milk quantities, when the average milk yields would considerably grow. If milk yields would fall below the level justified by the ratio of beef and milk consumption, then beef production could be augmented without surplus quantities of milk being produced, in which case, however, the rentability of the dairies would have a decay deeper than the reduction of the output. In order to solve the problem, the author suggests to increase the cow stock in beef cattle and also demonstrates the results of this change of utilization by means of his calculations. He points out that the specialization of the cow stock for milk and beef production would bring about great and direct economic advantages.

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVKIADÓ KÖNYVEIBŐL

László Ferenc —
Nagy Gyula:

**A mezőgazdasági termelészövetkezetek
korszerű vezetése**

A termelészövetkezeti vezetők továbbképzésének egyik igen fontos területével foglalkozik: a viselkedés-tudományok legújabb eredményeit hangoztatja össze a szövetkezeti vezetés gyakorlati tapasztalataival. Az elméleti ismereteket mindig konkrét feladatokhoz köti, az egyes problémák számos megoldási lehetőségét nyújtva így az olvasónak.

Petrasovits Imre —
Balogh János:

Növénytermesztés és vízgazdálkodás

A szerzők a vízpépítő és mezőgazdasági mérnökök számára állították össze a mezőgazdasági vízgazdálkodás ismereteit. Fő céljuk a növénytermesztés és vízgazdálkodás kölcsönhatásainak ki-domborítása.

Udvari László:

Mezőgazdasági munkaszervezés

A termelés jövedelmezőségének és a gazdálkodás minőségének fokozásában mind nagyobb a jelentősége a munkaszervezésnek. E mű — a közelmúltban megjelent, s a mezőgazdasági munkaszervezés általános kérdéseivel foglalkozó munkával együtt — a mezőgazdasági munkaszervezéssel kapcsolatos valamennyi tudnivalót felöleli, s így kitűnő gyakorlati kézikönyvül is szolgál.

A gépi fejés technológiája

2., átdolgozott kiadás

Szerkesztette:
Katona Ferenc

A gépi fejés előnyei csak akkor tudnak érvényesülni, ha a fejőgépek kezelői szakképzettek, ismerik és betartják a technológia előírásait. A szaktanulmányok célja a szaktanulmányok és telepvezetők önképzését kívánják segíteni a szerzők ezzel a kötetükkel.

**Technológiai változatok
a nagyüzemi juhászatokban**

Szerkesztette:
Udvari László

A juhtenyésztés, a növendéknevelés és a juh hizlalás módszereit, technológiai rendszereit ismerteti, majd a komplex juhágazat jó jövedelmezőségét elemző üzemtani számítások alapján.

**Technológiai változatok
a nagyüzemi sertéstartásban**

Szerkesztette:
Udvari László

Bár az utóbbi években a sertés-tenyésztésben jelentős haladás történt, a nagyüzemi sertéstartás mégsem problémamentes. E munka a problémák megoldásához kíván elsősorban módszertani segítséget nyújtani. Négy telep-tenyésztési rendszert mutat be, s leírja a korszerű sertéstartási technológiák készítésének irányelveit, amelyek azonban szinte valamennyi sertéstelepre érvényesek.

A SZÖ

A m
Ezért ne
nagyobb
az optim
lógiailag
elvégezse

A g
módszer
a géptel

A m
technol
matema
körülme
vagy m
amely a
meg. A
csak a

A

kalmaz

A

számít

optima

az idő

mális

ként a

inkább

A